

MİLLİ MÜCADELE'DE ATATÜRK İLE CLAUDE FARRÈRE'İN İZMİT'İ ZİYARETİ

ATATÜRK AND CLAUDE FARRÈRE'S VISIT ISMID IN THE NATIONAL STRUGGLE

Dr. Tarık SAYGI

Milli Eğitim Bakanlığı

sinansaygi@windowslive.com

Özet

18 Haziran 1922'de Atatürk ile Türk dostu Fransız yazar Claude Farrère arasında yazarın isteği üzerine İzmit'te bir görüşme yapılmıştır. Atatürk Büyük Taarruz öncesinde Kocaeli Grubu'nu denetlemek üzerine Adapazarı'na gelmiş, Claude Farrère de ziyaret için bulunduğu İstanbul'dan denizyolu ile gelerek Atatürk ile görüşmüştür. Görüşme her iki taraf için de büyük bir samimiyet ve anlayış içinde geçmiştir. Claude Farrère görüşmeden sonra Atatürk ile beraber Adapazarı'na kadar gitmiştir. Anadolu Hareketi'nin Fransa'nın desteğini sağlaması ve Milli Mücadele'nin Avrupa'da tanınması açısından görüşmenin önemi büyüktür.

Anahtar Kelimeler: İzmit, Adapazarı, Atatürk, Claude Farrère, Milli Mücadele.

Abstract

A dialogue was done between Atatürk and Claude Farrère Turcofil French writer as writer's wish on the eighteenth day of June in 1922 in Ismid. Before the Grand Attack, Atatürk came to Adabazaar to see the Group of Kocaeli, and Claude Farrère which had been to Stamboul on a private visit coming to Ismid by the sea made a conversation with Atatürk there. Conversation happened in a great friendship and understanding way for each sides. After conversed with Atatürk, Claude Farrère went to Adabazaar with him. The importance of conversation has been great as the Movement of Anatolia gained the help of France and National Struggle be known along Europe.

Keywords: Ismid, Adabazaar, Atatürk, Claude Farrère, National Struggle.

Giriş

Atatürk hayatında İzmit şehrini birkaç defa ziyaret etmiştir. Atatürk’ün İzmit’i ziyaretleri milli tarih açısından ve İzmit şehri açısından oldukça önem taşımaktadır. Fransız yazar Claude Farrère’in de İzmit’i ziyareti Milli Mücadele dönemi’nin son zamanlarına rastlamıştır.

1- ATATÜRK’ÜN ANKARA’DAN ADAPAZARI VE İZMİT’E GELİŞİ

Milli Mücadele sırasında Büyük Taarruz’un başlamasından yaklaşık bir buçuk ay önce 16 Haziran 1922’de Atatürk, düzenli ordunun bir bölümünü oluşturan Kocaeli Grubu’nu görmek ve yapılan hazırlıkları yerinde değerlendirmek için Ankara’dan (İkdam, 19.6.1922:1)¹ maiyetindeki 7 kişi ve 20-25 muhafız ile beraber Beypazarı, Nallıhan, Göynük yolunu takip ederek Geyve’ye gelmiştir. (Çam, 1993: 209). Burada Atatürk, Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey’den aldığı bir telgrafta İstanbul’da bulunan Claude Farrère’in kendisiyle İzmit’te görüşmek istediğini (Akyüz, 1974: 204) öğrenmiştir. Atatürk telgrafa verdiği cevapta, Farrère’in torpido ile İzmit’e gelmesinin uygun olduğunu, yanında Ercüment Ekrem gibi gazeteci birkaç kişinin bulunabileceğini ancak Padişah’ın Stockholm Elçisi Galip Kemal Bey’i kabul edemeyeceğini bildirmiştir. (Sarıhan, 1996: 479). Telgraf haberleşmesinde Claude Farrère’in bineceği torpidoya İzmit’teki topçu birliklerinin yanlışlıkla ateş açmaması da istenmiştir. (Şahin, 2006: 54). Gece Geyve’de kaldıktan sonra (İkdam, 19.6.1922: 1), 17 Haziran 1922 günü Adapazarı Askerlik Şubesi Başkanı Binbaşı Baha Bey’in Adapazarı Garı’nın karşısındaki evinde bir süre kalan annesi Zübeyde Hanım’ı ziyaret etmiştir. Adapazarı halkı yolda Atatürk’ü sürekli alkışlamıştır. (İkdam, 19.6.1922: 1). Atatürk geceyi annesi Zübeyde Hanım’ın yanında geçirmiştir. (Öztüre, 1981: 194).

Ertesi gün 18 Haziran 1922’de, İstanbul’u ziyaret etmekte olan Türk dostu Fransız yazar Claude Farrère’nin (<http://msxllabs.org/>)² isteği üzerine kendisiyle bir görüşme yapmak

1 Atatürk Ankara’dan özel bir trenle 11 Haziran akşamı saat 02:00’de hareket etmiştir.

2 Claude Farrère 27 Nisan 1876’da Lyon’da doğdu. Babası bir deniz albayı olan Farrère, Deniz Okulu’nu bitirdikten sonra (1894) Fransız Deniz Kuvvetleri’nde yer aldı. 1899’da teğmenliğe terfi etti. 1918’de kaptan olan Farrère, yazar olabilmek için ordudan istifa etti. 1905 yılında yazdığı Uygur adlı romanla Goncourt Akademisi Edebiyat Ödülü’nü kazandı. Sık sık Türkiye, Saygon gibi egzotik yerlere seyahatlere çıktı. Binbaşılıkta ordudan ayrıldı. (1919) Fransız Akademisi üyeliğine seçildi. (1935) Türk dostu olarak tanındı. Kurtuluş Savaşı yıllarında Türk davasını savundu. Türkiye’ye cephe alan kendi ülkesi Fransa’ya karşı Türkiye’yi destekleyen yazılar yazdı. Kendisine bir dostluk göstergesi olarak İstanbul Sultanahmet’te bir caddeye adı verildi. Uygurlaşanlar (1905) ve Savaş (1909) adlı romanlarıyla üne kavuştu. Türkiye ile ilgili yapıtları arasında Ankaralı Dört Bayan (1933) ve Son Kapı (1951) sayılabilir; Claude Farrère 12 Haziran 1922’de İstanbul’da Kapalı Çarşı’yı, Evkaf Müzesi’ni ziyaret etmiş, Süleymaniye Camisi’ni gezmiş, İstanbul Darülfunun’da bir konferans vermiştir. Akşamleyin ise matbuat erkânı tarafından Bahriye Nezareti’nde Aynalı Konak Köşkü’nde şerefine verilen ziyafette hazır bulunmuştur. (Akşam, 12.6.1922: 2; Vakit, 13.6.1922: 2; Vakit, 14.6.1922: 2). 14 Haziran’da Farrère Galatasaray Sultaniyesi’nde bir konferans vermiştir. (Vakit, 15.6.1922: 2). 15 Haziran’da ise Veliâht Abdülmecit Efendi tarafından Claude Farrère için Çamlıca’da bir öğle yemeği verilmiştir. (Akşam, 15.6.1922: 2; Vakit, 16.6.1922: 1). 16 Haziran günü öğleden sonra Trakya Müdafai-i Hukuk Cemiyeti Claude Farrère için bir ziyafet vermiştir. (Akşam, 16.6.1922: 2). 17 Haziran’da Darülfunun Birliği Cla-

için Pazar günü Bolu Milletvekili Cevat Abbas, Hariciye Vekaleti Hukuk Müşaviri Münir, Başyaver Salih, Yaver Muzaffer, Erkanı Harbiye İrtibat Zabiti Binbaşı Şükrü, Özel Kalem Müdürü Memduh Beylerle birlikte İzmit'e gelmiştir. (İkdam, 19.6.1922: 1; Sözer, 1998: 176; Sarıhan, 1996: 480; Anadolu'da Yenigün, 19.6.1922: 1; Yeni Şark, 19.6.1922: 1; Özalp, 1998: 229; İkdam, 20.6.1922: 1; Atatürk, 2000: 453). İzmit'e gelen Atatürk ve beraberindekileri İzmit Komutanı Kaymakam Hüseyin Hüsnü Bey, Belediye Reisi Abidin Bey, Müdafaa-i Hukuk Reisi, Mülkiye Müfettişi Emin, İstihbarat Müdürü Cevdet Bey karşılamıştır. (Özel, 2009: 264). Atatürk'ün İzmit'e geleceği halka önceden haber verildiğinden 18 Haziran 1922 günü bütün İzmit halkı köylü, kentli, kadın, erkek ve çocuk olmak üzere caddelerde yerlerini almıştır. Sokaklar ve resmi yerler kırmızı bayraklarla ve çiçeklerle süslenmiştir. (Akşam, 20.6.1922: 2). Halk evlerinden getirdikleri halıları Atatürk'ün akşam kalacağı Saray Köşkü ile İzmit İstasyonu arasına sermişlerdir. Saray Köşkü'nden İzmit İstasyonu'na inen yol neredeyse tamamen kadınlar tarafından kaplanmıştır. Bu sırada, Atatürk'ü Adapazarı'ndan getiren üstü defne yaprakları ve bayraklarla süslenmiş olan tren saat 14:30'ta "Yaşa, bin yaşa" sesleri arasında İzmit İstasyonu'na gelmiştir. (İkdam, 21.6.1922: 1). İzmit Mutasarrıfı Sadettin Bey, Atatürk'ün trenden inmesine yardım etmiş ve karşılayıcıları Atatürk'e takdim etmiştir. Bu anda, selam vaziyetinde bekleyen askeri kıtanın önüne gelmiş, Atatürk askerlere "Merhaba asker" diye iltifat etmiştir. İzmit halkı Atatürk'e "Yaşasın milletin halaskarı" diye tezahüratta bulunmuştur. (İkdam, 20.6.1922: 1). İstasyondan köşke çıkan yolda³ din adamları ordunun başarısı ve memleketin bağımsızlığı için dua okumuşlar, kurbanlar kesilmiştir. (Anadolu'da Yenigün, 19.6.1922: 1). Bu sırada ilginç bir vaka olmuş, bir ihtiyar yolda, duyduğu sevinç ve heyecandan ağlayarak Atatürk'ün elini öpmek istemiş, Atatürk bunu istemeyerek ihtiyarın elini öpmüştür. Daha sonra Atatürk ve beraberindekiler yürüyerek Saray Köşkü'ne girmişlerdir. On dakika dinlendikten sonra köşkte resmi kabul yapılmıştır. Köylü bir kız o yılki buğday mahsulünden hazırladığı bir başak demetini Atatürk'e hediye etmiş, bu hediye Atatürk'ü oldukça duygulandırmıştır. Daha sonra İzmit halkı Atatürk'e olan saygılarını sunmuşlardır. Atatürk bundan memnun kalarak eski güzel günlere hayalen döndüğünü belirtmiştir. Geceyi ise kendisine tahsis edilen köşkteki salonda geçirmiştir. (Öztüre, 1981: 195)⁴ Buradan Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey'e bir telgraf çekerek ertesi gün Claude Farrère'in saat kaçta geleceğini sormuştur. (Sarıhan, 1996: 480). Sonraki gün 19 Haziran 1922'de, İzmit halkı Atatürk ve Claude Farrère'i görebilmek için erkenden sokakları doldurmuştur. (Önder, 1998: 265). Aynı gün Kocaeli gazetesi özel baskısıyla çıkmış, gazete hemen tükenmiştir.

ude Farrère için Nişantaşı Sultanisi'nde bir ziyafet gerçekleştirmiştir. Akabinde Darülelhan tarafından şerefine verilen davete katılarak orada verilen müsamerede hazır bulunmuştur. (Akşam, 17.6.1922: 2; Vakit, 18.6.1922: 2).

3 Bu yol günümüzde Atatürk anıtının bulunduğu yoldur.

4 Gece olduğunda kasrın bahçesindeki insanlar tamamen ayrılmıştır. Yalnız orta yaşlarda bir kadın bahçeden dışarı çıkmamak için karşı çıkmıştır. Ve "Bu gece Mustafa Kemal Paşa bizim misafirimizdir, ben sabaha kadar uyumayacağım. Onu burada bekleyeceğim." demiştir. Bu olayı Atatürk duymuş ve çok memnun olmuştur. Bu kadının ismi Şeker Hanım'dır. Şeker Hanım Yunanlıların İzmit'i işgali sırasında kendilerine kötülük yapılmak istenen birçok Türk'ü kurtarmış ve orduya ve fakirlere destek konusunda İzmit kadınlarına öncü olmuştur. (Yüce, 1998: 84).

2- CLAUDE FARRÈRE’İN İZMİT’E GELİŞİ

19 Haziran 1922’de saat on civarında Claude Farrère’i taşıyan gemi İzmit Limanı’nda demirlemiştir ve iskele önünde durmuştur. (Akşam, 19.6.1922: 1; Vakit, 19.6.1922: 1; Vakit, 20.6.1922: 1). Vapur demirledikten sonra Atatürk namına Hariciye Vekaleti Hukuk Müşaviri, Genel Karargah namına Erkanı Harp Binbaşısı Şükrü Ali, Fırka Kumandanı Hacı Arif, İdare Meclisi namına İzmit Mutasarrıfı Sadettin, Mevki Kumandanı Kaymakam Hüseyin Hüsnü, Liman Reisi İlhami Beyler ve şehir namına da İzmit Belediye Reisi gemiye gelerek “Hoş geldiniz” demişlerdir. (Anadolu’da Yenigün, 20.6.1922: 1). Torpidonun limana varmasından 20 dakika sonra Claude Farrère ve beraberindekiler bando müzik çalarken gemiden sandallara binerek iskeleyle çıkmışlardır. (Anadolu’da Yenigün, 19.6.1922: 2). Claude Farrère’i iskelede bulunan askeri kıta selamlamıştır. (Anadolu’da Yenigün, 19.6.1922: 2). İzmit halkı adına İzmit Tütün Şirketi Müdürü Yusuf Osman Bey bir nutuk söylemiştir:

“Aziz üstat, bu anda bütün bir cihan husumet, devamızın ölmesine çalışırlarken sizin mütemadiyen yükselen güzel ve her türlü fikri menfaatten ari sedanıza Türk toprağı ilelebet minnettardır. Siz efkari umumiye-i cihana meydan okuyarak ve güzelliği müdafaaan başka bir şeyle mukayyet olmayan kalbinizin hararet ve asaletiyle bizi devamlı müdafaa ettiniz. Bütün Anadolu sizi yalnız asil ve mümtaz bir ecebi sıfatıyla değil kendisince ef-sanevi bir surette muazzez ve büyük, kendisinden biri gibi derağuş ediyor...”

Bu nutku büyük bir heyecan ve ilgi ile dinleyen Claude Farrère başının ucundaki Türk bayrağını öpmüş ve şu cevabı vermiştir: “Ben sizi müdafaa etmekle ancak hak ve hakikati müdafaa etmiş olduğum için minnettarlığa hak kazanmış ve bu vazifeye ilelebet devam edeceğim.” (Anadolu’da Yenigün, 20.6.1922: 1).

Claude Farrère ile birlikte Hilal-i Ahmer Reisi Hamit Macit, mihmandarı Beyoğlu Belediye Reisi Ercüment Ekrem, Ahmet Emin Beyler de İzmit’e gelmişlerdir. (Akşam, 20.6.1922: 2; Anadolu’da Yenigün, 20.6.1922: 1; İkdam, 20.6.1922: 1). İskele önünde toplanan büyük kalabalığın samimi tezahüratı Claude Farrère’i oldukça duygulandırmış, geminin güvertesinden Türkçe olarak, “Yaşasın Türkiye, yaşasın Mustafa Kemal” diye bağırıştır. Bu sırada İzmit halkının tezahüratı devam etmiş, o da “Yaşasın Türkiye, yaşasın Mustafa Kemal” diye bağırarak karşılık vermiştir. Claude Farrère iskeleyle çıktıktan sonra otomobille ikametine tahsis edilen Portakal Zade Hafız Rüştü Bey’in konağına götürülmüştür. Refakatindeki Hamit Macit Beylerle gazeteciler Atatürk’ün bulunduğu İzmit Kasrı’na gitmişlerdir. (Akşam, 20.6.1922: 2). Halk da arkasından konağa kadar gelmiştir. Halkın Claude Farrère’e karşı söylediği tezahürat arasında Pierre Loti’nin de adı sık sık geçmiştir. (Yüce, 1945: 129). İzmit İstihbarat Müdürü kaldığı köşkte Claude Farrère’i ziyaret etmiş ve kendisine “Hoş geldiniz” diyerek şu sözleri söylemiştir: “Türklerin alıcenap ve asil, hak ve hakikat müdafisi siz muhterem misafirimizin Anadolu’yu teşriflerini matbuat ve istihbarat müdüriyeti umumisi namına minnet ve şükran ile karşılamak ve selamlamakla bahtiyarım.” Claude Farrère ilk defa bir meslektaş tarafından ziyaret edilmesinden ve kendisine “Hoş geldiniz” denmesinden dolayı memnun ve bahtiyar olduğunu ifade ederek teşekkür etmiştir. (Anadolu’da Yenigün, 20.6.1922: 1).

Claude Farrère misafir bulunduğu köşkte Anadolu’da Yenigün muhabeirine de kısa bir beyanat vermiştir: “Türlere hayranım. Vakıa Osmanlı camiası ayrıldı. Türkiye küçül-

dü. Bundan dolayı pek müteessirim. Fakat bahtiyarım. Çünkü kuvvetli, müteaddit Türkiye'niz var. Bütün İslam alemi size bakıyor. Reisiniz muhteremdir.” (Anadolu'da Yenigün, 19.6.1922: 2).⁵

3- ATATÜRK İLE CLAUDE FARRÈRE GÖRÜŞMESİ VE ÇAY ZİYAFETİ

Atatürk 19 Haziran 1922 günü öğleden beş dakika evvel Claude Farrère'i kasırda kabul etmiştir. İki saat görüşmüşlerdir. Görüşmede bulunanların anlattığına göre, Claude Farrère Atatürk ile karşılaştığında önce çok heyecanlanmış, bir süre konuşmakta zorluk çekmiştir. Daha sonra yere diz çökerek İzmit'e kendi inisiyatifi ile değil, siyasi bir görevle gönderildiğini anlatmıştır. (<http://www.ambafrance-tr.org/>)⁶ Atatürk de büyük bir nezaketle kendisini yerden kaldırmış, Claude Farrère bir süre sonra kendine gelmiştir. Ve orada şunları söylemiştir:

“Ekselans senin yaptıkların, padişah ve eski rejim aleyhinde yaptıkların korkarım ki senin gibi büyük bir adamı muvaffakiyetsizliğe sevk eder. Seni seven bir adam sıfatıyla rica ederim, bunları yapma. Bu taktirde bütün dünya nazarında büyük olacak ve büyük kalacaksın. Türkleri ve seni seven bir adam sıfatıyla senden bunu rica ediyorum.”

Bu sözler karşılıklı taraflar arasında soğuk bir havanın oluşmasına sebep olmuştur. Atatürk ise bu sözler karşısındaki yanıtını şu şekilde vermiştir:

“Muhterem Claude Farrère, çoktan beri sizin isminizi işitmekteyim. Ben sizin isminizi işittikçe daima diğer bir ismi de hatırlarım ki o da Pierre Loti'dir. Her ikiniz Türk Milletine ve Türklüğe büyük bir sevdâ ile bağlı tanınmış bulunuyorsunuz. Sizinle mülakatımda şimdi söylediğiniz sözleri değil, başka türlü sözler işitseydim asla istiğrap etmeyecektim. Mesela siz bana; biz şairler diyebilirdiniz, biz şairler bütün beşeriyette rakip duygular yaratmak için, bütün insanları ince ruhlu yapmak için yüksek hayallerimize geniş kanatlar açarak öyle yazı yazarız. Bu yazılarımıza en temiz ve en merak engiz mevzuları Türkiye'de bulduk. İçlerine asla girmedığımız kafesler arkasında gizli bir muamma zannettiğimiz hayali, ahenkli, mest, müstağrak, sanki dünya geçmiş gibi görünen hassasiyetli vaziyetlerde gördük deseydiniz, nihayet bir şair olduğunuz için sizi mazur görürdüm. Fakat

5 Anadolu'da Yenigün, 19.6.1922, s. 2; Fransız yazar, Vakit gazetesi muhbirine de beyanatta bulunarak Türk Ordusu'nu güçlü bulduğunu söylemiş, Yunanlıların Anadolu'da Türklere caniyane hücumlarda bulunduğunu ve efkar-ı umumiyenin Türklere teveccühle baktığını ifade etmiştir. (Vakit, 21.06.1922: 2; Fransız yazarın Türklere hakkında söyledikleri ve yazdıkları Fransız basın ve kamuoyunda Türklere lehine bir yumuşamaya neden olmuştur. (Baykal: 491; Tosun: 101).

6 Claude Farrère'i Atatürk ile görüşmeğe yollayan İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiseri General Pelle'dir. Farrère'in görevi, Atatürk'ün kurmayı düşündüğü rejim üzerine bilgi almak ve Lozan Konferansı'nda İtilaf Devletleri'nin teklif edeceği Anadolu'ya bir araştırma komisyonu gönderme fikrini kabul ettirmektir. Atatürk bunu anlamış, yine de Farrère'i büyük bir konukseverlikle kabul etmiştir. Farrère de bu ziyaretinden sonra Atatürk'ten çok etkilenmiş ve ondan hayranlıkla bahsetmiştir: “İnanılmaz bir kendine hakimiyet, hiçbir şeyin kıramadığı bir irade, en sabırlı, en sabit dikkat ve düşünme gücü; işte bu son derece hareketsiz yüzün ortaya koydukları. Herhangi bir gülüşün bu çizgileri yumuşatması imkansız gibi gözüküyor. Oysa o gülüş bir anda geliyor, hem de şartıcı bir yumuşaklıkla.”

sizin bana söylediklerinizi esasen kafanızın içinde yeri olmayan ve affınızı rica ederek söylüyorum ki benim kafamdakileri anlamaktan çok uzak bulunduğunuzu anlatır tarzda size yakışmayan, sizin vasıflarınızla mütenasip görünmeyen sözlerin kaili olmanız beni size karşı ne vaziyet alacağımda mütehayyir kıldı.” (Özel, 2009: 268-269).

Claude Farrère bunun üzerine başkalarının isteğiyle söylediği sözleri için Atatürk’ten kendisini affetmesini rica etmiş, Türk dostluğunda gerçek yolu izleyebilmek için Atatürk’ten en doğru hareket tarzını göstermesini istemiştir. Ayrıca kendisini politikaya karıştırdıkları için üzgün olduğunu, bunları kendi samimi şahsiyetiyle, arzusuyla söylediğini ve Atatürk’ün de artık o gözle bakmasını istediğini ifade etmiştir. Atatürk de bu durumun daha fazla üzerinde kalmayarak Türklüğe hizmet eden diğerlerine yaptığı gibi Claude Farrère için de iltifatlarla bulunmuştur. (Özel, 2009: 268-269-280; Vakit, 21.6.1922: 1).⁷ Öğle yemeği oluşan yeni atmosferle kasırdaki birlikte yenmiştir. (Anadolu’da Yenigün, 20.6.1922: 1). Yemekten sonra Claude Farrère misafir olduğu köşke geri dönmüştür. Öğleden sonra ise sarayın bahçesi büyük bir kalabalık tarafından doldurulmuştur. Bahçenin doğu tarafına 250 kişilik çay toplantısı için masalar hazırlanmıştır. Bu arada, Claude Farrère ve Fransız torpidosunun komutanı halkın sevinç gösterileri arasında bahçeye gelerek masada yerlerini almışlardır. (Öztüre, 1981: 195).

Öğleden sonra bahçede Kocaeli Grubu’nun düzenlediği askeri eğlencelere geçilmiştir. Önce bando tarafından Fransa’nın milli marşı olan “Marseillaise” çalınmıştır. Sonra milli dua hep bir ağızdan okunmuştur. Sonra askerler kale teşkil etmişler, soyunup giyinmişler, bando tarafından bir vals havası çalınmıştır. Asker bahçeye çadır kurmuş, çuval koşusu yarışmaları yapılmıştır. Müteakiben Muhafız Bölüğü Laz oyunları oynamıştır. Askerler asılı limonları elleri bağlı olarak yemişlerdir. Daha sonra yumurta koşusu yapılmıştır. Sonra bando tarafından milli bir marş havası çalınmıştır. Bando ‘İzmir nerede? Edirne nerede?’ marşını çaldıktan sonra bir daha dua okunmuştur. Ve bando tarafından milli bir marş çalınarak eğlencelere son verilmiştir. (Akşam, 20.6.1922: 2). Bu oyunlarda asker her harekette başarılı olmuş, oyunları herkes beğenmiştir. Bilhassa çadır kurma yarışmasında 4. Bölüğün 2. Mangası 1 dakika 40 saniyede çadır kurmuş ve yıkmıştır. Eğlencelerden sonra Atatürk tarafından Claude Farrère şerefine muhteşem bir çay ziyafeti verilmiştir. Bu ziyafette Claude Farrère, Hamit Macit Beylerden başka mülkiye memurları, askerler ile eşraftan kimseler ve İzmit halkı bulunmuştur. Büyük bir samimiyetle çaylar içildikten sonra ilk önce Atatürk ayağa kalkarak uzun bir konuşma yapmıştır: (Akşam, 20.6.1922: 2).

“Efendiler; Türkiye’nin ve Türkiye halkının pek kıymetli dostu olan Claude Farrère’i şurada daire-i muhabbetimizde görmekten mutahassıl mahzuziyetimi alenen izhar etmeyi bir vazife addederim. Aziz ve muhterem dostumuz mösyö Claude Farrère zatı necibanenizi bir kıyısında olsa bile hür ve müstakil Türkiye topraklarında kabul etmekle pek mesrur ve pek bahtıyırım. Bu susurum şahsi olduğu kadar şamil ve umumdur.

7 Atatürk, Claude Farrère ile özel trenle İzmit’ten Adapazarı’na giderken trende kendileriyle birlikte bulunmakta olan Vakit Gazetesi Başyazarı Ahmet Emin Yalman’a bir mülakat vermiştir. Atatürk Claude Farrère ile yaptığı görüşmenin kendisinde bıraktığı intibalar hakkında sorduğu soru üzerine verdiği cevapta Ahmet Emin Yalman’a şunları belirtmiştir: “Monseigneur Claude Farrère pek hassas ve pek ali ruhuyla, beşerden pek az kimseye nasip olan evsaf-ı hususiyesiyle, nezahetin timsal-i müşahhası buldum. Kendisiyle mülakat bende hiçbir vakit unutamayacağım manevi hazlar, kıymetli hatıralar bırakmıştır. Türkiye böyle vefakar bir dostla malikiyeti ile müftehir olabilir.”

“Muhterem misafirimiz, emin olabilirsiniz ki, bu dakikada İzmit Körfezi’nden Kars Kasasına ve Bahri Siyah sevahilinden Arabistan vahalarına kadar milletimizin kalbi kıymetli dostumuza karşı aynı his, muhabbet ve takdir ile daraban etmektedir.

“Efendiler, Claude Farrère Türkiye’nin hakikaten ve cidden dostu olduğunu pek bariz bir surette ispat etmiştir. Memleketimiz mühlik dakikalar yaşarken milletimiz zulümlere maruz bulunurken, dünyanın bütün adaletsizlikleri üzerimize hücum ederken ve zulme karşı semalara yükselen semavi bir ses, insani bir seda işitiliyordu. O sedanın sahibi huzurunda mesut olduğumuz Claude Farrère’dir.

“Efendiler, insanlar adetlerini, ahlaklarını, hislerini, temayüllerini hatta fikirlerini seciye ve terbiyede içinden çıktığı ve içinde yetiştiği heyeti içtimaiyenin temayülatı umumiyesinden kurtulamazlar. Fakat bazı büyük hilkatlar vardır ki, onlar yalnız mensup oldukları heyeti içtimaiyeye karşı değil, bütün insaniyete karşı kalplerini ve ruhlarını aynı halde tutarlar. İşte Claude Farrère bu büyük insanlardan biridir. Dostumuzun bundan başka bir hususiyeti vardır. Kendisi pek necip olan, hürriyet ve istiklali bütün dünyaya tanıtmak için kanlar döken, inkılaplar yapan büyük bir milletin güzide evlatlarındandır. Türkiye ile ve Türkiye halkı ile bu kadar kalbi alakalara malik olan bu zatın Türkiye’yi, bugün yaşadığı elemli dakikalarında yakından ziyaret etmek istemesine zaten intizar olunurdu.

“Dostumuz bu dakikayı pek güzel takdir etmiş ve hakikaten ümit ve intizar olunduğu gibi İstanbul’dan sonra buraya gelmek zahmetini ihtiyar buyurmuşlardır. Dostumuzun İstanbul’da geçirdiği beş on gün zarfında hasıl ettiği intibaatı bilmem. Fakat İstanbul’da henüz düşmanların süngüleri ve tehditleri altında yaşayan o zavallı, o bedbaht vatandaşlarımızın kalplerindeki hicranlara elbette temas etmişlerdir. Biz Türk dostu için bu temasın hasıl edeceği intibaatın pek elim ve derdinak olacağını kabul etmek lazımdır. O muhitte senelelerden beri, asırlardan beri ve zavallı milletin talihini elde tutmuş ve onun mukadderatı ile oynamış ve sonunda kendisini terk edivermiş birtakım bedbahtların bulunması da elemli bir şeydir. Eğer dostumuz Claude Farrère seyahatlerine İstanbul’da hitam verselerdi, seyahati natamam kalmış addetmek zaruri olurdu. Bugün hakiki manzarasını görmek için böyle esaret altında bulunan değil hürriyet ve istiklalini muhafaza etmekle bahtiyar olan bir muhite gelmek lazım geliyordu.

“Efendiler, Türkiye halkı asırlardan beri hür ve müstakil yaşamış ve istiklali bir lazımevi hayat telakki etmiş bir kavmin kahraman evlatlarıdır. Bu millet istiklalsiz yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır. Fakat bu milletin talihini ellerine alan birtakım insanlar keyfi ve istibdadane sui idareleriyle, onun hayatını imhaya kastetmiş düşmanların isteğini icradan hali kalmadığını nüfus ve tesirat ile adeta onu şaşırtmışlardı.

“Milletimizin istiklaline vurulan darbeler ve mevcudiyetine atılan rahneler karşısında gözyaşı döküyordu. Dostla düşmanı tefrik edemeyecek bir hale getirilmişti. Bu manzara karşısında elim düşüncelere müstağrak kalmıştı. İşte milletimiz bu hali istiğrabında son bir darbeyi imhakar vurmak fırsatını bekleyen düşmanlarımız vesile ittihaz etti ve ani lazımin hululüne sebep oldu. Karar verildi. Hareket başladı. Artık maskeler atıldı. Türkiye parçalanacak, Türkiye halkı esir, zeli, perişan edilecekti. Maksat bu idi. Bu gayeyi zalımaneye vasıl olmak için hatır ve hayale gelmeyen her türlü tedbirlere müracaat edildi ve bahusus garbin bazı hükümetleri, bazı ricali siyaseti bunun böyle olmasında ısrar ediyorlardı.

Ve elan ısrar ediyor. Bu tarzı hareketlerini bu ısrarlarını cihan nazarında mazur göstermek ve hatta kendi milletlerinin gözünden gizlemek için tevessül etmedikleri tedbir kalmadı. Her türlü müfteriyatı icat etmekten daha kolay bir şey olamazdı. Çünkü Türkler vahşidir, zalimdir, icabatı medeniyeyi ahz ve kabule gayri müstaittir tarzında esasen vahşilerin, esasen zalim ve müstevililerin haksız yere icat ettikleri bir formülü terennüm ederek efkârı umumiyeyi iğfale kalkıştılar. Ve bu teşebbüslerinde muvaffak olacaklarını zannettiler. Başka bir tedbire lüzum görmüyorlardı. Çünkü, Türkiye’nin kabiliyeti hayatiyeden tamamıyla mahrum olduğunu farz ediyorlardı. Halbuki, düşmanlarımız bu zanlarında tamamen aldanmışlardı.

“Bu muhakkaktır. Filhakika dimağları bir takım ihtiraskaranenin telatumkarı olan insanların telakkisi ile ve birtakım batıl zanlarla hakikatı tebdil ve hatta itfa etmek mümkün değildir. Bugüne kadar kainatta imkan bulunmamıştır. Bütün bu fecayiden sonra milletlerin vicdanlarına müracaat olursa şüphe etmem ki, necip ve hakikaten medeni olan milletler bu siyasetçilerin icraatı zalimelerini telin ve takbih etmektedirler. Henüz mütereddit görünenler varsa ben onları da mazur görürüm. Çünkü Türkiye hakkında hergün icat edilen müteriyatın mahiyeti asliyesini anlamağa yine o devlet adamlarının mevcudiyeti manidir.

“Efendiler, Türkiye halkının bütün fakru zaruretine rağmen gizli veya aşikar düşman elle-riyle bugün içine atılmış olduğu kirivenin bütün dehşetine rağmen üç seneden beri mukadderatını kendi eline alarak idare-i hükümette gösterdiği kabiliyet ve kudret şu gördüğünüz çocukları (hazır olan mektep çocuklarını eliyle işaret ederek) münevver ve vatana layık yetiştirmek için umuru maarifte gösterdiği kabiliyet, memleketimizin hemen kamilen hali muhasarada bulunmasına rağmen muhafazayı mevcudiyet için asil olduğuna kani bulunduğumu umuru iktisadiyenin tanziminde gösterdiği kabiliyet şarkta ve garpta muvaffakiyeti tevali eden ve edeceğine kimsenin şüphe etmemesi lazım gelen muntazam ve muazzam ordular teşkili hususunda gösterdiği en büyük kabiliyet ve kudreti düşmanlarımızın ikinci noktayı nazarlarında da yani kabiliyetten mahrum olduğu hakkındaki zanlarında da, ne kadar alandıklarını ispata kafi değil midir?

“Fakat efendiler, garbın bazı zalim ve hakikati görmemek için gözlerini kapayan siyasetçileri bu hakikat karşısında baş çevirmek istiyor. Necip Fransız milletinin bu hakikati idrakta gösterdiği yüksek misali görmek istemiyor.

“Efendiler, varlığını idrak etmiş olan hürriyetle, esaret farkını takdir eden, zulmü esarete tercih eden ve bunu her gün fiilen ispat ede gelen bir milleti behemahal imha arzuyu zalimanesine düşmek kadar dünyada vahşet tasavvur olunur mu? Düşmanlarımız maksatlarına vasıl olmak için her gün yeni vesileler icat etmektedirler. Ve behemahal Türkiye’yi baştan nihayete kadar harabe zara çevirmek, burada yaşayan masum halkı kadınlara çocuklarına varıncaya kadar en vahşi işkencelere, en gayri insani tecavüzlerle katletmek istiyorlardı. Bunun için bir taraftan mukaddes topraklarımıza saldırdıkları Yunanlıların idameyi vahşetine çalışıyorlardı, bir taraftan asalet ve masumiyetini idrak asarını göstermeye başlayan milletlerin efkarını teşvik edecek bin türlü iftira ve eracif icat ediyorlar. Bu pek mahirane bir taktiktir. Bunu ben askerler çok yaptıkları için bilirim. Fakat bunu askerler muharebe meydanlarında düşmana karşı kullanırlar. Düşmana karşı diyorum halbuki, garbin bazı ricali siyasetçileri, bazı hükümetleri bunu kendilerini dost zannedenleri, kendilerini insanıyetperver, adaletperver zannedenleri, kendilerini amili sulh ve sükun telakki eyleyenleri işgal ve iğfal etmek için kullanıyorlar.

“Efendiler, düşmanlarımız Türkiye’nin Hıristiyanlara zulüm ettiği yalancı bir yavelik iftiranamesini ileri sürerek cihan medeniyetinin efkârını dücarı teşevvüş etmek istiyorlardı. Türkiye’nin davasındaki kutsiyeti, Türkiye’nin hakkını teslim mütemayıl olanların noktai nazarını başka cihete tevcihe çalışıyorlar. Bütün bu müddeiyat bir sürü kizip ve iftiradan ibarettir. Başka türlü de olamaz. Yeni Türkiye devletinin idare mesuliyetini deruhte etmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi bütün icraatından tarihe ve medeniyete karşı hesap vermekte bir an tereddüt etmez. Çünkü çıkacağından şüphesi yoktur. Fakat geçen sene İnebolu’yu daha beş on gün evvel Samsun’u bombardıman ederek ayaklanmak üzere ve düşmanların teşkil, techiz ve teşvik ettikleri anasırı muzırının mülhazatı askeriyyeye tabi tutulmasında bir kabahat varsa o kabahatin faillerini Türkiye’de Ankara’da değil, Atina’da ve belki daha büyük bir payitahtta aramak lazımdır. Şurasını kati olarak beyan ederim ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti milletten aldığı en meşru salâhiyetlerle devletin mevcudiyet ve istiklalini muhafaza ve temin için her müstakil millet ve devlet için meşru olan haklarını, salâhiyetlerini biperva istimal eder ve edecektir. Garbin bazı hükümetleri Türkiye ile hali muhasamattan çıkmak istemediği, Türkiye’nin mübarek topraklarına saldırdığı düşmanı takviye ve teşvikten feragate razı olmadığı halde dünyanın en bitaraf hükümeti imiş gibi, memleketimiz içinde zabitlerini dolaştırmak suretiyle tahkikat icrasını ileri sürüyor. Şayanı teessüftür ki diğer hükümetleri de bu teşebbüsüne teşrik yollarını buluyorlar. Dünyada bundan daha mantıksız ve daha cüretkarane hareket tasavvur edemiyorum. Dünyada müstakil bir devlet tasavvur olunabilir mi ki, umuru dahiliyesine henüz düşman sıfatını haiz olanların değil, dostlarının dahi müdahalesine müsamaha etsin. Eğer o ricali siyasiye asırlardan beri müstakil yaşamış istiklalim timsali olmuş ve bugün yeni bir intibah-i milli ile azim ve imanı ve aşk istiklali yükselmiş Türkiye halkının, Türkiye devletinin istiklalini tanımamak istiyorlarsa biz bunlara karşı hayretlerle mukabele ederiz ve bu ricalin gâfletine bütün cihanın nazarı istiğrabını davet ederiz. Zavallı milletimiz esir olmaya razı olmadığı için en büyük cezaya mahkum.

“Hayır efendiler, hayır. Bütün cihan emin olsun ki bu millet idama, imhaya değil, ihyaya müstehaktır ve elyaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu vazifeyi tarihiyyeyi kemali muvaffakiyetle ifa ediyor. Ve en yüksek zaferlerle itmam ve ikmal edecektir.

“Efendiler, aziz ve muhterem dostumuz mösyö Claude Farrère’i, memleketimiz sulh ve sükuna mazhariyetinde kabul etmekle çok müftehir olacaktır. Eğer bugün buna muvaffak olmamış bulunuyorsak bu husustaki kabahat bizde değildir. Ona memleketimizin her köşesini göstermek, her köşede kemali tevekkül ve masumiyetle ve fakat kalbinde bir iman ve hissi gurur ve istiklal ile tarlasını süren, koyunlarını güden vatandaşlarımızı yakından tanıtmak isterdim. O vakit muhterem dostumuz Türkiye’yi, Türkiye halkını daha çok sevecekti. Ve o vakit böyle bir milletin istiklaline taarruz edenlerin ne kadar bi his ve ne kadar bi insaf olduklarını daha derin bir surette takdir edebilecekti.

“Efendiler, samimi dostlar sevdikleri tarafından bir işkenceye mahkumdurlar. O işkence sevdiklerinin dertlerini dinlemektir. Kıymetli dostumuz bu dakikada o vaziyette bulunuyordu. Pek çok arzu ederdim ki bu acı hakikatleri müfessiri olmaksızın dostumuza şataret bahş sözler söyleyeyim. Fakat bizi mazur görsünler. Biz hayat ve istiklalimiz için mücadele eden ve bu kanlı mücadele manzarası karşısında bütün cihan medeniyetinin bi his seyirci kaldığını görmekle dilhun olan insanlarız.” (Akşam, 20.6.1922: 1; İkdâm, 21.6.1922: 1).

Atatürk sürekli alkışlar arasında konuşmasını bitirdikten sonra Claude Farrère ayağa kalkmış ve hakkında gösterilen tezahürattan dolayı aynı samimiyetle teşekkür ederek hür ve bağımsız Türkiye’nin ünlü kumandanını, emsalsiz ordusunu ve mücahit Anadolu halkını selamlamakla ebediyen iftihar edeceğini söylemiş ve şöyle devam etmiştir:

“Paşa hazretlerinin irat buyurdıkları necip, ulvi efkara tarafımdan ilave edilecek bir şey yoktur. Bu efkara bütün mevcudiyetimle, bütün kalbimle iştirak ediyorum. Kendilerinin beyan buyurdıkları veçhile İstanbul’u ziyaret ettim. Fakat bu ziyaret beni dağıdık etti ve kalbimi kırdı. Bu büyük ve necip muhiti ecnebi süngüsü altında gördüm. Bu hal benim için gayet hazin bir manzara teşkil ediyordu.

“Bu milletin hürriyet için ve hürriyetini muhafaza için ölmeye ve tek bir azimle yaşamaya karar vermiş olan bir millet olduğunu gördüm. Fakat gördüğüm şey bunlardan mı ibaretti? Hayır. Başka bir şey daha gördüm. Bu gördüğüm şey kalbimi ümit ve mahzuziyet ile doldurdu. Bu halk, bu millet yek vücud sağlam, sebatkar ve kavi bir hükümeti milliyeye malik ve kavi bir kumandan tarafından idare ediliyordu. Bütün bu ahval bu milleti zafere varacağına hiç şüphe bırakmıyordu. Acaba gördüğüm şey bunlardan mı ibaretti? Başka bir şey daha gördüm. O da hak ve adaletin kendisinin olması idi. Ve bu millet hak için harp ediyordu. Düşmanları zalim ve alçak adamlardan ibaret bulunuyordu. O düşmanlar ki maksatları hasis ve çirkin menfaatten başka bir şey değildir. Fakat hürriyetini muhafaza için ölen, kanını döken bir milleti hasis ve menfaat takip eden düşmanlar hiçbir vakit mağlup edemezler. Daha başka bir şey söyleyeyim. O da, yalnız kendilerinin bu hakka sahip olmaları değil, aynı zamanda büyük bir kuvvete malik olmaları hususudur. Cesur, metin bir surette idare edilen bu kuvvet zaferin en kuvvetli zamanını teşkil eder. Zati Samilerine takdim edeceğim ihtirama ve takdire yalnız benim değil bütün Fransız milletinin tazimat ve hissiyatı ihtiramkaranesidir.” (Akşam, 20.6.1922: 1).

Claude Farrère bu konuşmasını Fransızca yapmış, nutuk Hariciye Müsteşarı Münir Erteğin tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Konuşmalardan sonra İzmit Kız Okulu öğrencileri misafirlere kendi el işlemleri olan hediyeleri vermişlerdir. (Yüce, 1998: 89). Claude Farrère’in nutkundan sonra tören saat 21:00’a kadar devam etmiştir. Claude Farrère ile Atatürk akşam yemeğini de beraber yemişlerdir. (Akşam, 20.6.1922: 2). Yemekte Hamit Bey de yer almıştır. (Vakit, 21.6.1922: 1).

4- ATATÜRK VE CLAUDE FARRÈRE’İN İZMİT’TEN AYRILMASI

Ertesi gün 20 Haziran 1922 günü saat 9.00’da Atatürk ile Claude Farrère İzmit halkının sürekli alkışları arasında özel trenle Adapazarı’na gitmişlerdir. Kılıçzade Hakkı Bey istasyonda uğurlama töreninde kısa bir nutuk söylemiş, Atatürk de Kılıçzade Hakkı Bey’e teşekkürle beraber “İzmit ahalisinin hakkımda ibraz eylediği hürmet ve muhabbetten pek ziyade mütehasıs oldum. İzmit’i hiçbir zaman unutamayacağım.” diye cevap vermiştir. (Yüce, 1945: 139-140).⁸ Adapazarı’na giderken yolda Atatürk, Vakit gazetesi Başyazarı

8 Atatürk’ü ve Claude Farrère’i uğurlama sırasında Kılıçzade Hakkı Bey şu konuşmayı yapmıştır: “Büyük ve muhterem başkumandanımız; bu halkı gördünüz ve onun sesini dinlediniz. Bu ses hakkın sedasıdır. Semadan gelen hatifi sese kulak ver. O sana ‘yürü’ diyor, ‘yürü’. Maksudına, maksadı umumiye doğru yürü. Satılmak istenilen bu esaret bilmez mi? milleti sen kurtardın. Onu

Ahmet Emin Bey'e verdiği demeçte ordunun moralinin yüksek olduğunu ve zaferin yakında olduğunu ifade etmiştir.

Claude Farrère'nin Adapazarı ziyareti kısa sürmüştür. Atatürk ve Claude Farrère orada birlikte Kız Okulu'nu ziyaret etmişler, okuldaki el işi sergisini gezmişler, öğrencilerin beden eğitimi gösterisini ve kendileri için düzenlenen konseri beraber izlemişlerdir. (Sözer, 1998: 178). Claude Farrère Adapazarı'nda öğleyin bir çay ziyafetinde hazır bulunduktan sonra (Anadolu'da Yenigün, 21.6.1922: 1)⁹ bizzat Atatürk tarafından Adapazarı İstasyonu'ndan uğurlanarak aynı gün öğleden sonra trenle İzmit'e dönmüş, gece İzmit'ten kendisini beklemekte olan torpidoyla birlikte Paris'e gitmek üzere İstanbul'a hareket etmiştir. (İkdam, 21.6.1922: 1). Atatürk ise Adapazarı'nda kalarak incelemelerine devam etmiştir. (Anadolu'da Yenigün, 21.6.1922: 1).

Claude Farrère Türk topraklarından ayrılırken Büyük Millet Meclisi Reisi'ne ve Heyeti Vekile Reisi'ne aşağıdaki telgrafları göndermiştir:

“Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne,

Fransa'ya süratle avdet etmek üzere bulunduğumdan hür İzmit toprağından Büyük Millet Meclisi'ne ve onun reisine ateşin hissiyatı perestişkaranemi beyan ile seri ve şerefli bir sulh temenniyatını arz eylerim.

Claude Farrère” (TBMM Zabıt Ceridesi, 21.6.1922).

“Ankara'da Heyeti Vekile Reisi'ne,

Bütün Anadolu'da şayanı sitayiş bir hissi kabule mazhar olduğumdan dolayı kalbi tehebcüyle şükranımı arz ve Ankara'daki hemşerilerimi selamlayarak bütün kalbimle ‘Yaşasın hür Türkiye’ nidasını tekrar eylerim.

Claude Farrère” (Anadolu'da Yenigün, 21.6.1922: 1).

SONUÇ

18 Haziran 1922'de Atatürk'ün Fransız yazar ve Türk dostu Claude Farrère ile görüşmesi Atatürk'ün İzmit'e ilk gelişine rastlamıştır. Görüşme Fransa'nın ve Avrupa kamuoyunun Türklerin maddi ve manevi güçlerini anlaması bakımından ayrı bir yere sahiptir. Claude Farrère 19 Haziran 1922'de Anadolu'da Yenigün gazetesine verdiği bir mülakatında İzmit'te Türk ordusunun gücünü ve Türk tarafının moralini görmek için bu görüşmeyi yapmak istediğini belirtmiştir. Ayrıca görüşme zaman itibarıyla Büyük Taarruz'un yaklaşık iki ay öncesine rastlamıştır. Bu yönü ile de Milli Mücadele'nin çok kritik bir devresini

yaşatacağsın. Seni selametiyyen bu halk bütün ruhunu ve varlığını sana tefrik ediyor. Selamet ve zafere doğru git. Allah seninle ve bizimledir.”

9 Atatürk Adapazarı'nda Claude Farrère'e hatıra olarak gümüşlü bir kırbaç hediye etmiştir.

teşkil etmiştir. Atatürk’ün bizzat sonradan belirttiğine göre de Claude Farrère İzmit’e sadece bir Türk dostu sıfatı ile gelmeyip aynı zamanda bazı kimselerin telkin ve tavsiyeleri ile yani İtilaf devletleri yetkililerinin siyasi bir temsilcisi sıfatı ile de gelmiştir. Farrère’in görevi Atatürk’ün kurmayı düşündüğü siyasi rejim üzerine bilgi almak ve Lozan Konferansı’nda İtilaf Devletleri’nin teklif edeceği Anadolu’ya bir araştırma komisyonu gönderme fikrini kabul ettirmektir. Atatürk bunu anlamakla birlikte Claude Farrère’i büyük bir misafirperverlik ve iyi niyetle kabul etmiştir. Avrupa devletlerinin iddia ettikleri gibi Türklerin sorun çıkarıcı bir millet olmadıklarını, tam tersine çözüm arayışında Türk tarafının yapıcı olduğunu ve işleri zorlaştırıcı olmadığını göstermek için herhangi bir önyargı taşımaksızın görüşmeyi gerçekleştirmiştir. Her ikisi de yaptıkları konuşmalarda Türk-Fransız dostluğundan övgüyle söz etmişlerdir. Görüşme, Türk-Fransız ilişkileri açısından değerlendirildiğinde de olumlu olmuştur. Claude Farrère dönüşte gördüklerini Le Gaulois, L’Echo de Paris, Le Figaro gibi Fransız gazetelerinde yayınlamıştır. Bu şekilde, Fransız kamuoyu bu ziyaretten sonra yumuşama içine girmiştir. Claude Farrère de kişisel olarak Atatürk’ten çok etkilenmiş ve ondan hayranlıkla bahsetmiştir. Farrère bu ziyaretten sonra kendini sadece Türkiye’nin ve Türk halkının çok değerli bir dostu olarak değil aynı zamanda Atatürk’ün de bir dostu olarak tanıtmaya başlamıştır.

Sonuç olarak, Avrupa kamuoyundan Fransız bir yazarın özel bir ziyaret de olsa böyle kritik bir zamanda Anadolu’nun başlangıç noktasına gelip Türklere olan tam desteğini ve güvenini belirtmesi açısından görüşme oldukça kayda değer bir nitelik arz etmiştir.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi (21.6.1922). Devre: 1, Cilt: 20, İçtima Senesi: 3.

Kitaplar

Akyüz, Yahya (1975). Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu 1919-1922. Ankara: TTK Basımevi.

Atatürk, Kemal (2000). Nutuk (1919-1927). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Çam, Yusuf (1993). Milli Mücadele'de İzmit Sancağı. Orhan Ofset Basımevi.

Önder, Mehmet (1998). Atatürk'ün Yurt Gezileri. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Özel, Sabahattin (2009). Milli Mücadele'de İzmit-Adapazarı ve Atatürk. Gözden Geçirilmiş İkinci Basım. İstanbul: Derin Yayınları.

Özalp, Kazım (1998). Milli Mücadele (1919-1922). Ankara: TTK Basımevi.

Öztüre, Avni (1981). İzmit Tarihi. Avni Öztüre Yayınları.

Sarıhan, Zeki (1996). Kurtuluş Savaşı Günlüğü 4, Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921-20 Kasım 1922). Ankara: TTK Basımevi.

Sonyel, Salahi R. (1986). Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II. Ankara: TTK Basımevi.

Sözer, Vural (1998). Atatürklü Günler. İstanbul: Bar Ajans Yayınları.

Yüce, Rifat (1945). Kocaeli Tarih ve Rehberi. İzmit: Türk Yolu Matbaası.

----- (1998). İzmit ve Çevresi Tarihi. İzmit: Kocaeli Ofset Matbaacılık.

Diğer Basılı Yayınlar

Akşam

Anadolu'da Yenigün

İkdam

Vakit

Yeni Şark

Tezler

Şahin, Hatice, (2006). İstanbul ve Anadolu Basımına Göre İzmit ve Çevresi (1921-1923). Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adapazarı.

Elektronik Kaynaklar

İnternet Adresi; <http://www.msxlab.org/>, Erişim Tarihi: 16.9.2012

İnternet Adresi; <http://www.ambafrance-tr.org/>, Erişim Tarihi:21.09.2012

Hülya Baykal, "Kurtuluş Savaşı'nda Türk-Fransız İlişkileri ve Bir Fransız Türk Dostu Albay Mougin", İnternet Adresi; <http://www.dergiler.ankara.edu.tr/>, Erişim Tarihi: 10.10.2012

Ramazan Tosun, "Türkiye Cumhuriyeti'ne Batı Kamuoyu'nun Bakışı", İnternet Adresi; <http://www.sbe.erciyes.edu.tr/>, Erişim Tarihi: 05.11.2012

EKLER



Fransız romancı Claude Farrère’in İzmit’te Atatürk tarafından Karşılması.



Atatürk ve Farrère 18 Haziran 1922’de İzmit’te Köşk bahçesinde yemek yerlerken



1922 yılında çekilen bu fotoğrafta Atatürk ve Claude Farrère yan yana görülmektedir.